

سؤال/جواب ۲۲: : به قتل رسیدن قبطی به دست موسی (ع) در سوره ی
قصص: ۱۴-۱۹

سؤال/ ۲۲: قال تعالى: (وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينٍ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَعَاثَ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ * قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ * قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ * فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَأَدَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَعَوِيٌّ مُّبِينٌ * فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسَىٰ أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ) (318)]. هناك عدة تساؤلات حول هذه الآيات:

پرسش ۲۲: خداوند متعال می فرماید: (چون به حد بلوغ رسید و برومند شد، او را حکمت و دانشی دادیم و نیکوکاران را چنین پاداش می دهیم * بی خبر از مردم شهر، به شهر داخل شد. دو تن را دید که با هم نزاع می کنند، این یک از پیروانش بود و آن یک از دشمنانش. آن که از پیروانش بود علیه آن دیگر که از دشمنانش بود از او یاری خواست. موسی مشتى بر او نواخت و او را کشت. گفت: این از عمل شیطان بود. او به آشکارا دشمنی گمراه کننده است * گفت: ای پروردگار من! من به خود ستم کردم، مرا بیامرز، و خدایش بیامرزید؛ زیرا آمرزنده و مهربان است * گفت: ای پروردگار من! به پاس نعمتی که بر من عطا کردی هرگز پشتیبان گنهکاران نخواهم شد * دیگر روز در شهر ترسان و چشم بر راه حادثه می گردید. مردی که دیروز از او مدد خواسته بود باز هم از او مدد خواست. موسی به او گفت: تو به آشکارا گمراه هستی * چون خواست مردی را که دشمن هر دو آنها بود بزند، گفت: ای موسی! آیا می خواهی همچنان که دیروز یکی را کشتی مرا نیز

بکشی؟ تو می خواهی در این سرزمین جبار و زورگویی باشی و نمی خواهی که از مصلحان باشی) [319].

درباره ی این آیات چند پرسش مطرح می باشد:

- ۱- هل أن قتل موسى للقبطي كان خطأ أي غير متعمد من قبل موسى (ع) وإنما حصل بسبب ضربة؟ ثم هل أن قتل موسى للقبطي من قبل موسى لو كان متعمداً أو خطأ معصية لله أو ترك أولى؟!؟
- ۲- الموصوف من عمل الشيطان هل هو عملية القتل؟!؟
- ۳- طلب موسى للمغفرة مما وما هو الذنب الذي ارتكبه؟
- ۴- لماذا لم يقتل موسى الرجل القبطي الثاني؟
- ۵- لماذا وصف موسى الإسرائيلي بأنه غوي مبين؟

۱- آیا کار موسی مبنی بر کشتن قبطی، به صورت خطا یعنی از طرف موسی (ع) غیر عمدی بوده و او در اثر اصابت ضربه کشته شده است؟ حال اگر قتل قبطی به دست موسی به عمد یا غیر عمدی بوده باشد، آیا معصیت الهی به شمار می رود؟ یا ترک اولی محسوب می گردد؟!؟

۲- آن چه عمل شیطان خوانده شده، آیا عمل قتل بوده است؟

۳- چرا موسی درخواست آمرزش کرد و او چه گناهی مرتکب شده بود؟

۴- چرا موسی مرد قبطی دوم را نکشت؟

۵- چرا موسی آن فرد اسرائیلی را به گمراه بودن آشکار توصیف کرد؟

ج ۱ / قتل موسی للقبطي متعمد ومقصود، وقد حصل بعد أن (بلغ موسى أشده)، وبعد أن (آتاه الله الحكمة والعلم). ولم يكن هذا القتل معصية من موسى، أو ترك أولى، بل كان عملاً صحيحاً باعتباره قتل عدواً من أعداء الله، وولياً من أولياء الشيطان [320].

پاسخ ۱: قتل قبطلی توسط موسی، به عمد و از روی قصد بود و پس از (چون به حد بلوغ رسید) حاصل گشته است و نیز پس از آنکه (خداوند حکمت و علم به او ارزانی داشت) . این قتل، نه معصیتی از جانب موسی بود و نه ترک اولی، بلکه عملی صحیح بود؛ چرا که وی دشمنی از دشمنان خدا و دوستی از اولیای شیطان را به قتل رسانیده بود. ([321])

ج ۲ / الموصوف أنه من عمل الشيطان هو القبطلی نفسه باعتباره من صنیعة الشيطان، وباعتباره من أتباعه ([322])، قال تعالى في وصف ابن نوح العاق الكافر: (إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ) ([323])، فوصف سبحانه ابن نوح بأنه عمل غير صالح. پاسخ ۲: مراد از عمل شیطان همان قبطلی است از این جهت که وی دست پرورده‌ی شیطان بود و نیز به این علت که وی از پیروان شیطان بود. ([324]) خداوند متعال در توصیف وضعیت پسر نوح که عاق شده و کافر بود می‌فرماید: (او عملی است ناصالح) ([325]). پس خدای سبحان پسر نوح را به این که او «عملی است ناصالح» توصیف فرموده است.

وقال تعالى عن موسى: (وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي) ([326]). والعدو المضل المبين في الآية هو القبطلی نفسه، باعتباره من جنود الشيطان، ومظهر عداوته لأولياء الله سبحانه.

حق تعالی درباره‌ی موسی می‌فرماید: (تو را برای خود برگزیدم) ([327]) و دشمن آشکارای گمراه در این آیه، همان قبطلی است؛ چرا که وی از لشکریان شیطان بود و دشمنی‌اش با اولیای خداوند سبحان را علنی کرده بود.

ج ۳ / طلب موسی (ع) للمغفرة من الله وتاب إليه سبحانه من بقاءه في قصر فرعون (لعنه الله)، بعد أن عرف أنه عدو لله سبحانه وتعالى، والذنب الذي ارتكبه هو: ببقائه في قصر فرعون (لعنه الله) ([328])، فقد كثر سواده وإن لم يكن راضياً

عن فعله، ولهذا قال بعد المغفرة: (رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهيراً
لِلْمُجْرِمِينَ)، أي نعمة المغفرة، ونعمة القوة البدنية. والمجرمون هم: فرعون
وجنوده.

پاسخ ۳: موسی (ع) پس از آن که فهمید فرعون (لح) دشمن خدای سبحان
است، بابت باقی ماندنش در کاخ او از خداوند سبحان آمرزش طلبید و به سوی
حضرتش توبه نمود. گناهی که موسی مرتکب شد این بود: باقی ماندنش در کاخ
فرعون (لح)؛ [329] چراکه با این کار سیاهی لشکر فرعون را زیاد کرده بود هرچند
خودش به این کارش رضایت نداشت، و از همین رو پس از آمرزش خواستن گفت:
(ای پروردگار من! به پاس نعمتی که بر من عطا کردی هرگز پشتیبان گنهکاران
نخواهم شد)؛ یعنی نعمت آمرزش و نعمت توانایی جسمانی. گنهکاران هم
عبارتند از فرعون و لشکریانش.

ج ۴ / لأن القبطي الثاني لما رأى موسى تكلم بهذه الكلمات، ولّى فاراً خوفاً من
موسى، وأبلغ فرعون (لعنه الله) بما عمل موسى (ع).

پاسخ ۴: زیرا قبطی دوم وقتی دید موسی این کلمات را بر زبان جاری ساخت،
از ترس موسی برگشت و فرار کرد و آنچه موسی (ع) انجام داده بود را به فرعون
(لح) رسانید.

ج ۵ / وصف موسى (ع) الإسرائيلي بأنه غويّ مبين؛ لأنه - أي الإسرائيلي - كان
المفروض أن يكون حذراً، ويختفي ولا يعرض نفسه للاصطدام مع جنود فرعون
مرة أخرى، وخلال فترة قصيرة وعلى رؤوس الأشهاد، ثم يدعو موسى (ع)
ويستصرخه (أي بصوت عالٍ)؛ ليتضح للجميع أنّ مَنْ قتل القبطي في اليوم السابق
هو: موسى (ع).

پاسخ ۵: موسی (ع) اسرائیلی را به این که او (غَوِيٌّ مُبِينٌ) (گمراهی آشکار است) توصیف نمود؛ زیرا وی -یعنی اسرائیلی- می‌بایست بر حذر می‌بود و جانب احتیاط را رعایت می‌کرد و مخفی می‌شد و خود را در معرض برخورد و اصطکاک مجدد با لشکریان فرعون قرار نمی‌داد، آن هم در مدت زمانی کوتاه و در معرض دید شاهدان؛ تا موسی را ندا دهد و با صدای بلند درخواست کمک کند؛ تا به این ترتیب بر همگان روشن شود کسی که دیروز قبلی را کشته بود موسی (ع) بوده است.

[۳۱۸]- القصص : 14 - 19.

[319]- قصص: 14 تا 19.

[۳۲۰]- ورد في محاوره الإمام الرضا (ع) مع المأمون العباسي: (... فقال المأمون: بارك الله فيك يا أبا الحسن! فاخبرني عن قول الله: (فوكزه موسى فقضى عليه قال هذا من عمل الشيطان)، قال الرضا (ع): (إن موسى دخل مدينة من مدائن فرعون على حين غفلة من أهلها وذلك بين المغرب والعشاء، (فوجد فيها رجلين يقتتلان هذا من شيعته وهذا من عدوه فاستغاثه الذي من شيعته على الذي من عدوه فوكزه موسى) فقضى موسى على العدو بحكم الله تعالى ذكره فمات ...) الاحتجاج للشيخ الطبرسي : ج 2 ص 218.

[321]- در گفت‌وگویی بین امام رضا(ع) با مأمون عباسی آمده است: «.... مأمون گفت: آفرین بر تو ای ابا الحسن! از این سخن خداوند (موسی مشتی بر او نواخت و او را کشت. گفت: این از عمل شیطان بود) مرا باخبر نما. امام رضا(ع) فرمود: «موسی به شهری از شهرهای فرعون هنگامی که اهلش در غفلت بودند وارد شد و این زمان، بین مغرب و عشا بود» «دو تن را دید که با هم نزاع می‌کنند، این یک از پیروانش بود و آن یک از دشمنانش. آن که از پیروانش بود علیه آن دیگر که از دشمنانش بود از او یاری خواست. موسی مشتی بر او نواخت و او را کشت». موسی به حکم خداوند متعال کار را بر دشمن تمام کرد و او مرد....». احتجاج شیخ طبرسی: ج 2 ص 218.

3- في المحاوره نفسها مع المأمون العباسي قال الإمام الرضا (ع): (قال : (هذا من عمل الشيطان) يعني الاقتتال الذي وقع بين الرجلين ، لا ما فعله موسى من قتله إياه ، انه - يعني : الشيطان - عدو مظل مبین) نفس المصدر السابق .

[323] - هود : 46.

[324] - در همان گفت‌وگو با مأمون عباسی، امام رضا(ع) می‌فرماید: «گفت: (این از عمل شیطان بود) یعنی درگیری‌ای که بین دو مرد صورت گرفته بود نه آن‌چه از موسی در قتل یکی از آن‌ها سر زده بود. (انه) یعنی «شیطان» به آشکارا دشمنی گمراه کننده است». احتجاج شیخ طبرسی: ج 2 ص 218.

[325] - هود: 46.

[326] - طه : 41.

[327] - طه: 41.

[۳۲۸] - في المحاورة المشار إليها: (... قال المأمون فما معنى قول موسى: (رب إني ظلمت نفسي فاغفر لي)؟ قال (ع): يقول: إني وضعت نفسي غير موضعها بدخولي هذه المدينة...) المصدر نفسه. ومن المعلوم أن الإمام الرضا (ع) في مقام الاحتجاج على المأمون والتكلم معه على قدر عقله، وبقوله (ع): (يقول: إني وضعت...) يريد أن يبين أن نبي الله موسى (ع) يقصد مطلق وجوده مع فرعون بما في ذلك وجوده في قصره، وليس فقط دخوله إلى إحدى مدن فرعون.

[329] - در همان گفت‌وگو: مأمون گفت: معنی این سخن موسی چیست؟ (ای پروردگار من! من به خود ستم کردم، مرا بیامرز). امام رضا(ع) فرمود: «می‌گوید: من با وارد شدنم به این شهر خودم را در جایی نامناسب قرار دادم....». احتجاج شیخ طبرسی: ج 2 ص 218. مشخص است که امام رضا(ع) در مقام احتجاج بر مأمون می‌باشد و به اندازه‌ی فهم او با او سخن می‌گوید و با این فرمایش: «می‌گوید: من خودم را قرار دادم....» بیان می‌فرماید که پیامبر خدا حضرت موسی (ع) به طور مطلق می‌خواهد بودنش با فرعون و در قصر او را بیان کند و نه فقط وارد شدنش به یکی از شهرهای فرعون را.